

TARIMSAL YAYIMI GELİŞTİRME PROJESİNDE ÇALIŞAN SÖZLEŞMELİ ELEMANLARLA İLGİLİ DURUM ANALİZİ

Dr. Erol ÖZKAN¹ Başak AYDIN¹ Dr. Ayla ALTUN²
Okan DEMİR³ Atıla ALTINTAŞ⁴ Hakan ANAÇ²
Metin TAN² Dr. Filiz PEZİKOĞLU⁵ Dr. Gülçin ALTINTAŞ⁴ Abdurrahman KARA⁶

ÖZET

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğüne bağlı altı araştırma enstitüsü tarafından planlanan ve kırk araştırma enstitüsü tarafından tamamlanan bir çalışma, TARGEL Projesinin sahadaki mevcut uygulamasını ve uygulama sırasındaki problemleri belirlemeye yönelik olarak yürütülmüştür. Projede paydaş olan bütün kesimleri oransal örnekleme yöntemiyle kapsamı içerisine alan çalışmada, anket uygulanması suretiyle veri temin edilmiş ve bu veriler çeşitli istatistiki değerlendirme yöntemleriyle değerlendirilmiştir.

Bu bildiriye temel oluşturan asıl araştırma 2008 yılı Haziran-Aralık döneminde yürütülen çalışmada sözleşmeli elemanların kendileri ile, Tarım il/ilçe müdürlüğü yöneticileri ile, muhtar veya belediye başkanlarıyla, çiftçilerle olmak üzere dört ayrı grup anket uygulanmış ve her biri ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Çalışmada 81 ilde ve toplam 595 ilçede 610 Tarım İlçe Müdürü veya Çiftçi Eğitim Şube Müdürü ile, 934 köy/beldede 3038 çiftçi ile, 788 köy/beldede 788 muhtar/belediye başkanı ile ve 792 köy/beldede 792 sözleşmeli mühendis/veteriner ile anket çalışması yapılmıştır.

Bu bildirinin ana konusunu ise, 792 sözleşmeli mühendis/veteriner ile yapılan anketlerin değerlendirilmesi sonucu elde edilen veriler oluşturmuştur.

Çalışmada veriler tüm Türkiye genelinde ve 7 coğrafi bölgeye ayrılmak suretiyle değerlendirilmiştir. Bir veya birden fazla faktör bir arada incelenmek üzere veriler sınıflandırılarak gerekli hipotezler kurulmuş ve bu hipotezlerin geçerliliği *Khi-Kare* ve G istatistikleri kullanılarak test edilmiştir. Ayrıca veriler uyum analizine tabi tutularak ve yüzdeler ile de açıklanmaya çalışılmıştır. Anket formlarında yer verilen açık uçlu sorulara alınan cevaplar çok çeşitlilik arz ettiğinden bunlar toplu bir şekilde yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anketle alınan tüm verilerin değerlendirilmesiyle, Türkiye geneli ve yedi ayrı bölge için bulunan sonuçların, TARGEL projesinin bundan sonraki sürecinde proje etkinliğinin artırılması çalışmalarında yararlanılabilecek önemli bulgular olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Yayım, Sözleşmeli Eleman, Durum Analizi.

¹ Atatürk Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü - Kırklareli

² Toprak Gübre ve Su Kaynakları Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü - Ankara

³ Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü - Erzurum

⁴ Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü - Tokat

⁵ Atatürk Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü - Yalova

⁶ Doğu Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü - Erzurum

1. GİRİŞ

Türkiye’de de kırsal yerleşimlerin kalkındırılması ve kırsal nüfusun yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar, Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar gitmektedir. Cumhuriyetin kuruluşu ile başlayan modernleşme ve çağdaşlaşma hareketleri tarımda ve kırsal kesimde kalkınma çabalarında da etkisini göstermiştir. Nüfusun çok önemli bir bölümünün köylerde yaşadığı ve ekonominin ağırlıklı olarak tarıma dayandığı bu ortamda, tarımsal ve kırsal kalkınmanın ulusal kalkınmadaki rolü, kalkınma ve çağdaşlaşma çabalarında tarıma ve kırsal nüfusa özel bir önem verilmesini zorunlu kılmıştır.

Ülkemizde tarımsal yayım çalışmaları ile ilgili olarak mevcut problemleri gidermek üzere değişik dönemlerde uygulamaya konan kırsal kalkınma projeleri ve Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi (TYUAP), Köy Grup Ziraat Teknisyenliği ile eğitim ve ziyaret yaklaşımını tecrübe edilmiştir.

Bu konuda Tarım Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan projelerden birisi de üç yıl süreli pilot bir uygulama olan Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek ya da kamuoyunda bilinen adıyla “1000 köye 1000 Tarım Gönüllüsü” projesidir. Projenin esası, çiftçiye hizmetin yerinde verilmesi, çiftçinin yerinde bilgilendirilmesi ve böylece çiftçinin gelir düzeyinin yükseltilmesi amacıyla ziraat mühendisi ve veteriner hekimlerden danışmanlık hizmeti satın alınmasına dayanmaktadır. Ancak üç yıl süreli pilot bir proje olan KÖY-MER 31 Aralık 2006 tarihinde sona ermiştir.

Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesinden elde edilen deneyimler ışığında yayım hizmetlerinin daha aktif ve verimli bir şekilde köy ve beldelerde yürütülmesini sağlamak amacıyla 01 Ocak 2007 tarihi itibariye “Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TARGEL) uygulamaya konmuştur.

“Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TARGEL)”, 18.04.2006 tarih ve 5488 sayılı “Tarım Kanunu”nun kırsal kalkınma bölümünü düzenleyen 15. Maddesinin ışığında; Tarım Bakanlığı tarafından, kırsal alanın ülke ekonomisine katkısının artırılması ve kırsal toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi suretiyle bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması, dengeli ve sürdürülebilir kalkınma hedefi ile uyumlu bir nüfus yapısına ulaşılması, çevrenin ve doğal kaynakların korunması, geliştirilmesi ve kullanımını sağlamak amacıyla uygulamaya konmuştur.

Bu proje, Türkiye genelinde tarımsal yayım faaliyetlerini etkinleştirmek ve bilginin doğrudan çiftçiye ulaşabilmesini sağlamak amacını taşımaktadır. TARGEL Projesi kapsamında istihdam edilen sözleşmeli personel köy ve beldelerde hizmet verecek olup, il/ilçe merkezlerinde görevlendirilmeyecektir. Sözleşmeli elemanlar Tarım İl/ilçe Müdürlüğü sorumluluğunda, çalışma bölgeleri içerisinde tarımsal yayım hizmetlerini yürüteceklerdir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müsteşarlık Makamının talebi sonucunda planlanan bu çalışma, TARGEL Projesinin sahadaki etkinliği ve uygulama sırasındaki problemleri belirlemeye yönelik olarak yapılmıştır. Projede paydaş olan bütün kesimleri oransal örnekleme yöntemiyle kapsamı içerisine alan araştırmada, anket uygulanması suretiyle veri sağlanmış ve bu veriler istatistiki değerlendirme yöntemleriyle değerlendirilmiştir.

2008 yılı Haziran-Aralık döneminde yürütülen çalışmada sözleşmeli elemanların kendileri ile, il/ilçe müdürlüğü yöneticileri ile, muhtar veya belediye başkanlarıyla, çiftçilerle olmak üzere dört ayrı grup anket uygulanmış ve her biri ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Anketle alınan tüm verilerin değerlendirilmesiyle, Türkiye geneli ve yedi ayrı bölge için bulunan sonuçların, TARGEL projesinin bundan sonraki sürecinde proje etkinliğinin artırılması çalışmalarında yararlanılabilecek önemli bulgular olduğu düşünülmektedir.

2. MATERYAL VE METOT

2.1 Materyal

Çalışmada kullanılan materyali anketle toplanan veriler oluşturmuştur. Sözleşmeli mühendis/veterinerlerin performanslarının ve uygulamadan kaynaklanan problemlerin tespiti için aşağıdaki hedef gruplar dikkate alınmıştır:

- a- Sözleşmeli mühendis/veterinerlerin görev yaptığı köy/beldedeki çiftçiler,
- b- Sözleşmeli mühendis/veterinerlerin görev yaptığı köy/beldedeki muhtar/belediye başkanları,
- c- Tarım İl ve İlçe Müdürlüğü yetkilileri,
- d- Sözleşmeli mühendis/veterinerler.

Çalışmanın materyali, bu hedef grupların her biri için ayrı olarak hazırlanmış "çiftçi anketi", "muhtar/belediye başkanı anketi", tarım müdürlüğü yöneticileri anketi" ve "sözleşmeli mühendis/veteriner anketi" olmak üzere dört ayrı anketle toplanmıştır.

2.2 Metot

Çalışmanın 81 ilin tamamında yürütülmesi öngörülmüş, örnek büyüklüğü belirlenirken sözleşmeli mühendis/veterinerlerin görev yaptığı köy sayısının en az 1/5'inde anket yapılması esas alınmıştır. Buna göre 81 ilde o tarih itibarıyla 2217 sözleşmeli mühendis/veteriner içerisinde en az 443'ünün köy ya da beldesinde ve her köy/beldede de dörder çiftçi ile ve muhtar/belediye başkanları ile görüşülmesi esas alınmıştır. Ayrıca sözleşmeli mühendis/veterinerlerin görev yaptığı köylerin bağlı bulunduğu il ve ilçelerdeki Tarım İl ve İlçe Müdürlüğü yöneticilerinin de en az 1/5'i ile görüşülmesi gerektiği belirlenmiştir.

Çalışmada 81 ilde ve toplam 595 ilçede 610 Tarım İlçe Müdürü veya Çiftçi Eğitim Şube Müdürü ile, 934 köy/beldede 3038 çiftçi ile, 788 köy/beldede 788 muhtar/belediye başkanı, 792 köy/beldede 792 sözleşmeli mühendis/veteriner ile anket çalışması yapılmıştır.

Anket çalışmalarına 01/06/2008 tarihinde başlanmış ve 15/12/2008 tarihinde sona ermiştir. Anket çalışmaları, 81 ilin tamamında 3038 çiftçi, 788 muhtar/belediye başkanı, 792 sözleşmeli mühendis/veteriner ve 610 il ve ilçe tarım müdürlüğü yöneticisi ile yüz yüze görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiştir. Anketlerin tamamı değerlendirmeye alınmıştır. Anketlerle toplanan verilerin bilgisayar ortamına girişi de enstitüler tarafından yapılmış ve bilgisayar ortamına girişi tamamlanan verilerin proje koordinatörüne gönderilmesi 20/12/2008 tarihinde tamamlanmıştır.

Çalışmada veriler tüm Türkiye genelinde ve 7 coğrafi bölgeye ayrılmak suretiyle değerlendirilmiştir. Bir veya birden fazla faktör bir arada incelenmek üzere veriler sınıflandırılarak gerekli hipotezler kurulmuş ve bu hipotezlerin geçerliliği χ^2 ve G istatistikleri kullanılarak test edilmiştir (Düzgüneş ve ark 1993, Sokal ve Rohlf 1995). Ayrıca veriler uyum analizine tabi tutularak (Özdamar, 2002) ve yüzdeler ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Anket formlarında yer verilen açık uçlu sorulara alınan cevaplar çok çeşitlilik arz ettiğinden bunlar toplu bir şekilde yorumlanmaya çalışılmıştır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, bu bildiri kapsamında sadece sözleşmeli TARGEL personeli ile anketlerin değerlendirme sonuçlarına yer verilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırma kapsamında Akdeniz Bölgesinde 111, Karadeniz Bölgesinde 152, İç Anadolu Bölgesinde 159, Doğu Anadolu Bölgesinde 95, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 94, Ege Bölgesinde 84 ve Marmara Bölgesinde 97 adet olmak üzere toplam 792 adet sözleşmeli mühendis/veterinerle anket çalışması yapılmıştır.

3.1 Sözleşmeli Mühendis/Veterinere İlişkin Genel Bilgiler

Sözleşmeli mühendis/veterinerlerin % 66.7'sinin erkek, % 33.3'ünün kadın olduğu % 30.6'sının 29 yaş ve altında, % 68.5'inin 30-39 yaşları arasında, % 0.9'unun ise 40 yaş ve

üzerinde olduğu yapılan anket çalışması sonucunda belirlenmiştir. Yine anket sonuçlarına göre, personelin yaş ortalaması Akdeniz Bölgesinde 31.8, Karadeniz Bölgesinde 31.1, İç Anadolu Bölgesinde 31.6, Doğu Anadolu Bölgesinde 31.8, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 31.1, Ege Bölgesinde 31.1, Marmara Bölgesinde 31.7, Türkiye genelinde ise 31.5 olarak bulunmuştur. Ayrıca, personelin % 60'ının evli, % 40'ının da bekâr olduğu belirlenmiştir.

Personelin % 74.7'sinin Ziraat Mühendisi, % 24.2'sinin Veteriner Hekim, % 0.6'sının Su Ürünleri Mühendisi, % 0.4'ünün ise Gıda Mühendisi olduğu belirlenmiştir.

Ziraat mühendisi olan personelin mezun oldukları bölümlere göre dağılımları çizelge 3.1'de verilmiştir. Çizelge 3.1'den de görüldüğü gibi ziraat mühendisi olan personelin bölümleri itibariyle ilk iki sırada % 23.6'sı tarla bölümü mezunu, % 21.1'i bahçe bitkileri bölümü mezunudur.

Çizelge 3.1 Ziraat Mühendisi Olan Sözleşmeli Personelin Mezun Olduğu Bölüm

Ziraat Mühendisi olan personelin bölümü	%
Tarla	23.6
Zootekni	16.6
Bahçe Bitkileri	21.1
Toprak	9.4
Bitki Koruma	10.8
Tarım Ekonomisi	5.1
Tarım Makineleri	5.2
Tarımsal Yapılar ve Sulama	5.9
Diğer	2.2
Toplam	100.0

3.2 Sözleşmeli Mühendis/Veterinerin Görev Alanı ve Altyapı Özellikleri

Personelin Akdeniz Bölgesinde 2.1, Karadeniz Bölgesinde 2.4, İç Anadolu Bölgesinde 2.1, Doğu Anadolu Bölgesinde 2.4, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 2.2, Ege Bölgesinde 2.5, Marmara bölgesinde 2.5, Türkiye genelinde ise 2.3 yıldan beri görev yaptıkları belirlenmiştir.

Personelin % 20.5'i daha önce görev yaptıkları köy/beldede danışman olduğunu, % 79.5'i olmadığını ifade etmiştir.

Personelin "görev yaptığı köy ve belde sayısı" da ortalama olarak bulunmuştur. Akdeniz Bölgesinde 5.2, Karadeniz Bölgesinde 6.4, İç Anadolu Bölgesinde 4.7, Doğu Anadolu Bölgesinde 6.3, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 6.9, Ege Bölgesinde 4.7, Marmara bölgesinde 6, Türkiye genelinde ise 5.7 köyde görev yaptığı; Akdeniz Bölgesinde 1.4, Karadeniz Bölgesinde 1.2, İç Anadolu Bölgesinde 1.5, Doğu Anadolu Bölgesinde 1.4, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 1.9, Ege Bölgesinde 1.3, Marmara bölgesinde 1.3, Türkiye genelinde ise 1.4 beldede görev yaptığı belirlenmiştir.

Personelden, "köyde/beldede nerede ikamet ettikleri" hakkında bilgiler de alınmış ve verdikleri cevaplara göre dağılımları çizelge 3.2'de verilmiştir.

Çizelge 3.2 Sözleşmeli Personelin Köy/Beldede İkamet Ettiği Yer

Personelin ikamet ettiği yer	%
Köy evi	15.2
Köy tarım merkezi lojmanı	10.4
Sağlık Bakanlığı lojmanı	8.8
Milli Eğitim Bakanlığı lojmanı	5.7
Kendi evi	2.3
Kira	32.3
Günübirlik gidip geliyor	15.8
Diğer	9.6
Toplam	100.0

Personelin % 32.3'ü kirada, % 15.2'si köy evinde ikamet ettiğini belirtirken, % 15.8'i günübirlik gidip gelişi ifade etmiştir.

Kirada oturduğunu bildiren personele “ödediği kira miktarı” da sorulmuş olup, ifade ettikleri değerlerin de ortalaması alınmıştır. Akdeniz Bölgesinde 131 TL, Karadeniz Bölgesinde 112.9 TL, İç Anadolu Bölgesinde 126 TL, Doğu Anadolu Bölgesinde 133.8 TL, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 118.7 TL, Ege Bölgesinde 124.7 TL, Marmara Bölgesinde 164.8 TL, Türkiye genelinde ise 128.9 TL kira ödendiği belirlenmiştir.

Sözleşmeli mühendis/veterinere “büro olarak kullandıkları yer” de sorulmuş ve verdikleri cevaplara göre dağılımları çizelge 3.3’de verilmiştir.

Çizelge 3.3 Sözleşmeli personelin büro olarak kullandığı mekan

Büro olarak kullandıkları mekan	%
Herhangi bir yerim yok	15.5
Muhtarlıkta/belediyede bir oda tahsis edildi	39.1
Köy tarım merkezi binası	11.1
Köy evi	6.9
Kooperatif binası	6.9
Evimin bir odası	4.2
Köy okulunun bir kısmı	3.4
Diğer	12.8
Toplam	100.0

Personele, “meslekleri dışında ilave üstlendikleri görevlerinin olup olmadığı” da sorulmuş ve verdikleri cevaplara göre, % 7.1’inin ilave görevinin olduğu, % 92.9’unun ilave görevinin olmadığı belirlenmiştir.

Personelin % 39.1’i muhtarlıkta/belediyede bir oda tahsis edildiğini, % 15.5’i herhangi bir yerinin olmadığını ifade etmiştir.

Sözleşmeli personele, “kullandıkları büroda telefon imkânlarının olup olmadığı, telefon imkanı varsa çeşidi ve internet imkanlarının olup olmadığı” da sorulmuştur. Personelin % 46.3’ü telefon imkanının olduğunu ifade etmiştir. Telefon imkanına sahip olan personelin % 33.5’i sabit telefon, % 37.8’i mobil telefon kullandığını belirtirken, % 28.6’sı ise her iki telefon çeşidine sahip olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca kullandıkları büroda internet imkanının olup olmadığı da personele sorulmuş, % 25’i evet, % 75’i hayır cevabını vermiştir. Burada da, internet imkanı bulunmadığını ifade eden personelin oranının Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sözleşmeli personele, “maaşları haricinde ek ödeme alıp almadıkları ve aldıkları araştırılmış, % 43.3’ünün ek ödeme aldığı, % 56.7’sinin ise ek ödeme almadığını belirlenmiştir. Ek ödeme aldığını belirten kişilerden bazıları birden fazla seçenek belirttiği için alınan cevap sayısı kişi sayısından fazla çıkmıştır. Bu durumda, alınan cevapların % 56.1’i döner sermaye payı, % 28.2’si geçici görev yolluğu, % 7.4’ü eğitim harcamaları, % 5.8’i ulaşım harcamaları olmuştur.

Personelin, “göreve başladığı dönemde konut sorunu yaşayıp yaşamama durumları” da araştırma kapsamında incelenmiş olup, % 57.6’sı evet, % 40.9’u hayır cevabını vermiştir. “Evet” cevabının oranının Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum da, adı geçen bölgelerdeki yaşam koşullarının diğer bölgelere oranla daha zor olduğunun bir göstergesi olabilir.

Sözleşmeli personele, “görevleri süresince karşılaştıkları en önemli sorunlar” sorulmuş, öncelikli olarak sorun yaşadıkları konulara göre dağılımları çizelge 3.4’de verilmiştir

Çizelge 3.4 Sözleşmeli Personelin Sorun Yaşadığı Öncelikli Konular

Personelin sorun yaşadığı öncelikli konular	%
Araç ve ulaşım sorunu	35.6
Sözleşmeli hizmet vermek	25.9
Konut sorunu	17.0
Köy şartları	8.5
Eğitim yayım malzemelerinin yetersizliği	6.8
Çiftçilerin isteksizliği	5.6
Çalışma bürosunun yokluğu veya yetersizliği	4.7
Ücret yetersizliği	3.9
Mesleki bilgi yetersizliği	0.9
Diğer	1.0
Toplam	100.0

Çizelge 3.4'de görüldüğü gibi, personelin % 35.6'sı araç-ulaşım, % 25.9'u sözleşmeli hizmet, % 17'si konut konularında öncelikli olarak sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Ayrıca, sözleşmeli mühendis/veterinerin karşılaştığı en önemli sorunların toplam puanları, ortalamaları ve seçeneklerin cevaplanma oranları bulunmuş olup, çizelge 3.5'de verilmiştir.

Türkiye genelinde, araç-ulaşım sorunu seçeneği 7.7 puanla ilk sırayı alırken, bunu sırasıyla 7 puanla köy şartları, 6.9 puanla sözleşmeli hizmet vermek seçenekleri takip etmiştir. Cevaplanma oranları dikkate alındığında ise ilk sırayı araç ulaşım sorunu (% 87.8), ikinci sırayı sözleşmeli hizmet vermek (% 76.4), üçüncü sırayı ise eğitim-yayım malzemelerinin yetersizliği (% 69.2) seçeneklerinin aldığı görülmektedir.

Çizelge 3.5 Türkiye Genelinde Sözleşmeli Mühendis/Veterinerin Karşılaştığı En Önemli Sorunlar

Personelin faydalı olduğu konular	Anket sayısı (a)	Cevap veren personel sayısı (b)	Toplam Puan (c)	Ortalama (d=c/b)	% (e=b/a)
Araç-ulaşım sorunu	792	695	5324	7.7	87.8
Konut	792	546	3726	6.8	68.9
Ücret	792	498	2729	5.5	62.9
Çiftçilerin isteksizliği	792	482	2604	5.4	60.9
Mesleki bilgi yetersizliği	792	265	1091	4.1	33.5
Çalışma bürosu	792	464	3076	6.6	58.6
Sözleşmeli hizmet vermek	792	605	4198	6.9	76.4
Köy şartları	792	531	3731	7.0	67.0
Eğitim-yayım malzemelerinin yetersizliği	792	548	3659	6.7	69.2
Diğer	792	41	236	5.8	5.2

3.3 Sözleşmeli Mühendis/Veterinerin Çiftçilerle Olan İlişkileri

Sözleşmeli mühendis/veterinere, "görev alanında ikamet ettiği köy/beldelerde yaşayan çiftçilerden herhangi bir talep gelip gelmediği" sorusuna, % 94.4'ü talep geldiği, % 5.6'sı ise talep gelmediği şeklinde cevap vermiştir.

"Çiftçilerin sözleşmeli personelden talep ettiği konular" araştırılmış, belirtilen konular oransal olarak gruplandırılmıştır. Alınan cevaplar çizelge 3.6'de verilmiştir.

Çizelge 3.6 Personele Göre Çiftçilerin Personelden Talep Ettiği Konular

Çiftçilerin personelden talep ettiği konular	%
Bitkisel üretim	21.4
Zirai mücadele	21.1
Tarımsal desteklemeler	17.2
Hayvansal üretim	9.7
Hayvan hastalık ve zararlıları	8.9
Hayvan bakım ve beslemesi	4.1
Tarımsal organizasyonlar	3.1
Örtü altı yetiştiriciliği	2.3
Diğer	12.1
Toplam	100.0

Çizelge 3.6'da görüldüğü gibi alınan cevapların % 21.4'ü bitkisel üretim , % 21.1'i zirai mücadele, % 17.2'si tarımsal desteklemeler olmuştur.

Sözleşmeli mühendis/veterinere, "görev alanındaki diğer köy/beldelerde yaşayan çiftçilerden herhangi bir talep gelip gelmediği" de sorulmuştur. % 67.3'ü talep geldiğini, % 32.7'si ise talep gelmediğini ifade etmiştir.

"Görev alanlarındaki diğer köy/beldelerde yaşayan çiftçilerin sözleşmeli personelden talep ettiği konular" araştırılmış, belirtilen konular oransal olarak gruplandırılmıştır. Alınan cevaplar çizelge 3.7'de verilmiştir.

Çizelge 3.7'de görüldüğü gibi alınan cevapların ilk üç sırasında % 22.1 ile bitkisel üretim, % 22.0 ile zirai mücadele, % 16.7 ile tarımsal desteklemeler yer almıştır.

Çizelge 3.7 Personele Göre Görev Alanlarındaki Diğer Köy/Beldelerde Yaşayan Çiftçilerin Personelden Talep Ettiği Konular

Çiftçilerin personelden talep ettiği konular	%
Bitkisel üretim	22.1
Zirai mücadele	22.0
Tarımsal desteklemeler	16.7
Hayvansal üretim	8.6
Hayvan hastalık ve zararlıları	9.7
Hayvan bakım ve beslemesi	3.2
Tarımsal organizasyonlar	2.6
Örtü altı yetiştiriciliği	3.4
Diğer	11.6
Toplam	100.0

Sözleşmeli mühendis/veterinere, "köy veya beldelerinde çiftçilerle iletişim sorunu yaşayıp yaşamama durumları ve sorun çıktığını belirten personele ne tür konular olduğu" sorulmuştur. Personelin % 17.3'ü çiftçilerle sorun yaşadığını, % 82.7'si ise sorun yaşamadığını ifade etmiştir.

"Çiftçilerle sorun yaşayan personelin tanımladığı konular" şu şekildedir:

- Çiftçinin alışılmış geleneksel üretim biçiminden vazgeçmemesi,
- Çiftçinin masraftan kaçınması,
- Bazı bölgelerde konuşma dilinin aynı olmaması,
- Çiftçilerin yeniliğe kapalı olması ve kolay ikna olmaması,
- Klinik hizmeti verilemediğinden dolayı çiftçilerin ilgisizliği,
- Köyde gruplaşmaların olması,
- Bayan personel olan köylerde bayan olmanın getirdiği zorluklar,
- Teknik terimlerde iletişim sorunu,
- Teknik iletişim sorunu,
- Ulaşım sorunu,
- Üreticinin maddi olarak yetersiz olması ve söylenenleri tam olarak yerine getirememesi,
- Sözleşmeli personelin yetkilerinin sınırlı olması,

- Muhtarlar kendilerini amir gibi görmesi,
- Bazı bölgelerde göç yoğunluğundan dolayı yılın büyük bölümünde çiftçi bulunamaması,
- Araç gereç yoksulluğu.

Sözleşmeli mühendis/veterinere, “diğer sözleşmeli personelle olan iletişimlerinin nasıl olduğu” sorulmuştur. Personelin % 48.4’ü diğer personelle olan iletişimlerinin çok iyi, % 39.3’ü iyi, % 9.5’i orta olduğunu ifade ederken, % 2.9’u iletişimlerinin olmadığını belirtmiştir. Doğu Anadolu Bölgesinde diğer personelle iletişim düşükken, diğer bölgelerde bu oran yüksektir.

Sözleşmeli mühendis/veterinere, “çiftçilerle olan iletişimlerinin nasıl olduğu” sorulmuştur. Personelin % 49.6’sı çiftçilerle olan iletişimlerinin çok iyi, % 42’si iyi, % 5.8’i orta olduğunu ifade ederken, % 2.5’i zayıf olduğunu belirtmiştir.

Sözleşmeli personele, “göreve başladıkları zaman ve şu anda diğer kamu görevlileri ile ilişkileri” sorulmuş olup verdikleri cevaplara göre dağılımları çizelge 3.8’de verilmiştir.

Çizelge 3.8 Personelin Göreve Başladıkları Zaman Ve Şu Anda Diğer Kamu Görevlileri İle İlişkileri

Personelin kamu görevlileri ile olan ilişkileri	Göreve başladıkları zaman (%)	Şu anda (%)
Zayıf	5.3	3.2
Orta	15.7	4.7
İyi	47.0	35.6
Çok iyi	31.3	50.1
Toplam	100.0	100.0

Göreve başladıkları zaman diğer kamu görevlileri ile olan ilişkileri açısından personelin % 5.3’ü zayıf, % 15.7’si orta, % 47’si iyi ve % 31.3’ü çok iyi olduğunu ifade ederken, anket yapıldığı dönemde bu oranlar % 3.2 zayıf, % 4.7 orta, % 35.6 iyi ve % 50.1 çok iyi olarak ifade edilmiştir.

Sözleşmeli personele, “göreve başladıkları zaman ve şu anda köy muhtarı/belediye başkanı ile ilişkileri” sorulmuş olup verdikleri cevaplara göre dağılımları çizelge 3.9’da verilmiştir.

Çizelge 3.9 Personelin Göreve Başladıkları Zaman ve Şu Anda Muhtar/Belediye Başkanı İle İlişkileri

Personelin muhtar/belediye başkanı ile ilişkileri	Göreve başladıkları zaman (%)	Şu anda(%)
Zayıf	4.5	3.2
Orta	10.7	3.9
İyi	40.4	30.9
Çok iyi	42.8	54.0
Toplam	100.0	100.0

Göreve başladıkları zaman diğer muhtar/belediye başkanı ile olan ilişkileri açısından, personelin % 4.5’i zayıf, % 10.7’si orta, % 40.4’ü ve % 42.8’i çok iyi olduğunu ifade ederken, anket yapıldığı dönemde bu oranlar % 3.2 zayıf, % 3.9 orta, % 30.9 iyi ve % 54 çok iyi olarak ifade edilmiştir.

3.4 Tarım İl/İlçe Müdürlüğü ve Diğer Kamu Görevlileri İle İlişkiler

“Tarım İl/İlçe Müdürlüğü yetkililerinin son bir yıl içinde köye geliş sıklığı” da araştırılmıştır. Personelin % 47.1’i yetkililerin 10’dan fazla, % 25.6’sı 5-10 kez, % 25.4’ü birkaç kez geldiğini, % 1.9’u ise hiç gelmediğini ifade etmiştir.

“Sözleşmeli mühendis/veterinere, “İl Tarım Müdürlüğünde TARGEL biriminin olup olmadığı ve proje koordinasyon birimi (TEDGEM) ile iletişim kurup kurmadıkları” da sorulmuştur. Personelin %74.1’i İl Tarım Müdürlüğünde TARGEL biriminin olduğunu, % 23.1’i olmadığını belirtirken, % 2.8’i ise bu konuda bilgisinin olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca, personelin % 25.1’i TEDGEM ile iletişim kurduğunu, % 74.9’u ise iletişim kurmadığını ifade etmiştir.

“Yerel idarecilerin köyü/beldeyi ziyaret etme durumları” araştırılmıştır. Personelin % 71.7’si yerel idarecilerin köyü/beldeyi ziyaret ettiğini, % 28.3’ü ziyaret etmediğini ifade etmiştir.

Personele "il/ilçeye gidiş sıklığı ve gidiş amacı" da sorulmuştur. % 5.9'u ayda bir, % 12.8'i on beş günde bir, % 46.5'i haftada bir, % 21.2'si haftada 2-3 kez, % 13.6'sı her gün il ya da ilçeye gittiğini ifade ederken, % 70.2'si mesleki amaçla, % 17.4'ü diğer amaçlarla, % 1.6'sı ise her iki amaçla gittiğini belirtmiştir.

Sözleşmeli mühendis/veterinere, "üst amirlerin ve kadrolu teknik personelin yaklaşımlarının nasıl olduğu" da sorulmuş olup verdikleri cevaplara göre dağılımları çizelge 3.10 ve 3.11'de verilmiştir.

Çizelge 3.10 Üst Amirlerin TARGEL Personeline Yaklaşımı

Üst amirlerin personele yaklaşımı	%
Takdir edici	65.5
Eleştirel	15.7
İlgisiz	8.8
Tehdit edici	8.2
Toplam	100.0

Çizelge 3.11 Kadrolu Teknik Personelin TARGEL Personeline Yaklaşımı

Kadrolu teknik personelin personele yaklaşımı	%
Yardımcı	66.5
İlgisiz	13.6
Dışlayıcı	13.8
Zorlaştırıcı	5.4
Toplam	100.0

Personelin % 65.5'i üst amirlerin kendilerine takdir edici, % 15.7'si eleştirel, % 8.8'i ilgisiz, % 8.2'si ise tehdit edici bir biçimde yaklaştığını ifade ederken; % 66.5'i kadrolu teknik personelin kendilerine yardımcı olduğunu, % 13.6'sı ilgisiz, % 13.8'i dışlayıcı, % 5.4'ü zorlaştırıcı bir biçimde yaklaştığını belirtmiştir.

3.5 Sözleşmeli Mühendis/Veterinerin Projenin Şimdiki İşleyişi İle İlgili Değerlendirmesi

Sözleşmeli personele, "çiftçilere faydalı olduklarını düşündükleri konular" sorulmuş olup, birinci derecede önemli gördükleri konulara ilişkin dağılımları çizelge 3.12'de verilmiştir.

Çizelge 3.12 Personelin Çiftçilere Birinci Derecede Faydalı Olduklarını Düşündükleri Konular

Çiftçilere faydalı olduklarını düşündükleri konular	%
Toprak işleme	11.6
Sulama	6.7
Tohumluk	5.7
Gübreleme	12.8
Zirai mücadele	40.3
Hayvan bakım ve besleme	15.4
Suni tohumlama	3.0
Hayvan sağlığı	15.2
Çiftçi organizasyonları	3.2
Diğer	6.2
Toplam	100.0

Çizelge 3.12'de de görüldüğü gibi, personelin % 40.3'ü zirai mücadele, % 15.4'ü hayvan bakım ve besleme, % 15.2'si hayvan sağlığı konularında çiftçilere birinci derecede faydalı olduğunu belirtmiştir. Buna karşılık muhtar/belediye başkanlarının % 24.6'sı toprak işleme, % 4.4'ü sulama, % 7'si tohumluk, % 13.6'sı gübreleme, % 8.8'i hayvan bakım ve besleme, % 2.3'ü suni tohumlama, % 15.7'si hayvan sağlığı, % 1.3'ü tarım dışı konularda, % 22.1'i ise bunların dışında diğer konularda personelin birinci derecede faydalı olduğunu düşünürken; çiftçilerin % 24'ü toprak işleme, % 5.8'i sulama, % 7.9'u tohumluk, % 17'si gübreleme, % 9.4'ü hayvan bakım ve besleme, % 2.7'si suni tohumlama, % 14.1'i hayvan sağlığı, % 0.7'si tarım dışı konularda, % 18.7'si bunların dışında diğer konularda personelin birinci derecede faydalı olduğunu düşünmektedir.

Ayrıca, sözleşmeli mühendis/veterinerlerin çiftçilere faydalı olduklarını düşündükleri konuların toplam puanları, ortalamaları ve seçeneklerin cevaplanma oranları da bulunmuş olup, çizelge 3.13'de verilmiştir.

Türkiye genelinde, zirai mücadele seçeneği 8.8 puanla ilk sırayı alırken, bunu 7.3 puanla hayvan bakım ve besleme, 7.2 puanla toprak işleme ve gübreleme seçenekleri takip etmiştir. Cevaplanma oranları dikkate alındığında ise ilk sırayı zirai mücadele (% 78.7), ikinci sırayı gübreleme (% 75.4), üçüncü sırayı ise toprak işleme (% 63.8) seçeneklerinin aldığı görülmektedir.

Çizelge 3.13 Türkiye Genelinde Sözleşmeli Mühendis/Veterinerlerin Çiftçilere En Başta Faydalı Olduklarını Düşündükleri Konular

Personelin faydalı olduğu konular	Anket sayısı (a)	Cevap veren personel sayısı (b)	Toplam Puan (c)	Ortalama (d=c/b)	% (e=b/a)
Toprak işleme	792	505	3649	7.2	63.8
Sulama	792	469	3300	7.0	59.2
Tohumluk	792	469	3300	7.0	59.2
Gübreleme	792	597	4288	7.2	75.4
Zirai mücadele	792	623	5455	8.8	78.7
Hayvan bakım ve besleme	792	448	3278	7.3	56.6
Suni tohumlama	792	301	1801	6.0	38.0
Hayvan sağlığı	792	378	2618	6.9	47.7
Diğer	792	178	1245	7.0	22.5
Çiftçi organizasyonları	792	354	2083	5.9	44.7

Sözleşmeli personele, "çiftçilerin kendilerinden en çok talep ettiği konular" sorulmuş olup, birinci derecede önemli gördükleri konulara göre dağılımları çizelge 3.14'de verilmiştir.

Çizelge 3.14 Çiftçilerin Birinci Derecede Kendilerinden Talep Ettikleri Konular

Çiftçilerin talep ettiği konular	%
Bitkisel üretim	26.1
Hayvan hastalık ve zararlıları	18.3
Örtü altı yetiştiriciliği	3.2
Tarımsal organizasyonlar	1.9
Hayvansal üretim	8.8
Zirai mücadele	30.8
Tarımsal desteklemeler	25.0
Diğer	1.8
Toplam	100.0

Personelin % 30.8'i zirai mücadele, % 26.1'i bitkisel üretim, % 25'i tarımsal desteklemeler konularında çiftçilerin kendilerinden öncelikli olarak talepte bulduklarını ifade etmiştir. Buna karşın muhtar/belediye başkanlarının % 36.3'ü bitkisel üretim, % 18.9'u hayvan hastalık ve zararlıları, % 1.4'ü örtü altı yetiştiriciliği, % 1.5'i tarımsal organizasyonlar, % 3.9'u hayvansal üretim, % 22.8'i zirai mücadele, % 9.5'i tarımsal desteklemeler, % 1.3'ü bunların dışında diğer konularda; çiftçilerin ise % 34.3'ü bitkisel üretim, % 19.3'ü hayvan hastalık ve zararlıları, % 2.6'sı örtü altı yetiştiriciliği, % 1.2'si tarımsal organizasyonlar, % 5.2'si hayvansal üretim, % 25.5'i zirai mücadele, % 7.4'ü tarımsal desteklemeler, % 1.7'si ise bunların dışında diğer konularda personelden birinci derecede talepte bulduklarını ifade etmişlerdir.

Ayrıca, sözleşmeli mühendis/veterinere göre çiftçilerin talep ettiği konuların toplam puanları, ortalamaları ve seçeneklerin cevaplanma oranları da bulunmuş olup çizelge 3.15'de verilmiştir.

Türkiye genelinde, bitkisel üretim seçeneği 6.7 puanla ilk sırayı alırken, bunu 6.5 puanla tarımsal desteklemeler, 5.8 puanla hayvan hastalık ve zararlıları ve zirai mücadele seçenekleri takip etmiştir. Cevaplanma oranları dikkate alındığında ise ilk sırayı tarımsal desteklemeler (% 85.5), ikinci sırayı zirai mücadele (% 77.9), üçüncü sırayı ise bitkisel üretim (% 77.3) seçeneklerinin aldığı görülmektedir.

Sözleşmeli mühendis/veterinere, “mezun oldukları bölüm ile çiftçilerden gelen taleplerin uyuşup uyuşmadığı” sorulmuş, % 76.6’sı evet, % 23.4’ü hayır cevabını vermiştir.

Çizelge 3.15 Türkiye Genelinde Sözleşmeli Mühendis/Veterinere Göre Çiftçilerin Talep Ettiği Konular

Çiftçilerin talep ettiği konular	Anket sayısı (a)	Cevap veren personel sayısı (b)	Toplam Puan (c)	Ortalama (d=c/b)	% (e=b/a)
Bitkisel üretim	792	612	4103	6.7	77.3
Hayvan hastalık ve zararlıları	792	401	2337	5.8	50.6
Örtü altı yetiştiriciliği	792	294	1348	4.6	37.1
Tarımsal organizasyonlar	792	354	1587	4.5	44.7
Hayvansal üretim	792	434	2441	5.6	54.8
Zirai mücadele	792	617	3591	5.8	77.9
Tarımsal desteklemeler	792	677	4414	6.5	85.5
Diğer	792	73	358	4.9	9.2

“Personelin üniversite veya araştırma enstitüleri ile iletişim kurup kurmadıkları” araştırılmış, % 63.1’inin üniversite/araştırma enstitüsü ile iletişim kurduğu, % 36.9’unun ise iletişim kurmadığı belirlenmiştir.

Sözleşmeli mühendis/veterinerin “köy/belde seçiminin doğru yapıldı yapılmadığına dair görüşleri” de alınmış, % 78.9’u doğru yapıldı, % 21.1’i doğru yapılmadı cevabını vermiştir. Tarım İl/İlçe Müdürlüğü yöneticilerine ve muhtar/belediye başkanlarına da aynı soru sorulmuş olup, yöneticilerin % 86.7’si doğru yapıldığını, muhtar/belediye başkanlarının ise % 95.4’ü doğru yapıldığını belirtmiştir.

“Tarım İl/İlçe Müdürlüklerince, sözleşmeli personelden talep edilen konular ve personelin bu konulara yardımcı olabilme durumları” da incelenmiştir. Burada birden fazla seçenek de işaretlendiği için cevap sayısı kişi sayısından fazla çıkmıştır. Alınan cevapların dağılımı çizelge 3.16’da verilmiştir.

Çizelge 3.16 Tarım İl/İlçe Müdürlüklerince Sözleşmeli Personelden Talep Edilen Konular Ve Personelin Bu Konulara Yardımcı Olma Durumları

Konular	Tarım İl/İlçe Müdürlüğü talebi (%)	Personelin yardımcı olma durumları (%)
Tarımsal üretim konularında deneme ve demonstrasyonlar kurmak	22.4	20.6
Tarımsal konularda çiftçi örgütlülüğünün sağlanması	14.8	14.4
Teknolojik gelişmeleri çiftçiye ulaştırma (yayım hizmetleri)	27.5	29.4
DGD, çiftçi kayıt sistemi ve kredi kullanımı	27.1	26.1
Diğer	8.2	9.4
Toplam	100.0	100.0

Tarım İl/İlçe Müdürlüklerince talep edilen konulara yönelik verilen cevapların % 22.4’ü tarımsal üretim konularında deneme ve demonstrasyonlar kurmak, % 14.8’i tarımsal konularda çiftçi örgütlülüğünün sağlanması, % 27.5’i teknolojik gelişmeleri çiftçiye ulaştırma (yayım hizmetleri), % 27.1’i DGD, çiftçi kayıt sistemi ve kredi kullanımı, % 8.2’si ise diğer olmuştur.

Sözleşmeli personelin yardımcı olabildiği konulara yönelik verilen cevapların ise % 20.6’sı tarımsal üretim konularında deneme ve demonstrasyonlar kurmak, % 14.4’ü tarımsal konularda çiftçi örgütlülüğünün sağlanması, % 29.4’ü teknolojik gelişmeleri çiftçiye ulaştırma (yayım hizmetleri), % 26.1’i DGD, çiftçi kayıt sistemi ve kredi kullanımı, % 9.4’ü ise diğer olmuştur “Diğer seçeneğinin açıklamaları” maddeler halinde aşağıda verilmiştir.

- Çiftçiler tarafından destekleme için başvuru için örneğin fiğ, silajlık mısır gibi ürünlerin arazi kontrolü, dane kayıpları ile ilgili hasat dönemlerinde biçerdöver kontrolörlüğü,
- Maaş evrak işlemleri,
- Hayvan hastalıkları ve zoonoz mücadelesi,
- Proje hazırlama,
- Kuraklık tespiti,
- Ev ekonomisi çalışmaları,
- Damlama sulama,
- Kimyasal girdi kullanımının azaltılması,
- Zirai mücadele,
- Desteklemelerde araziyi tespiti ve tutanak tutulması,
- Destekleme kontrolleri,
- İlçe Müdürlüğünün rutin işleri,
- Gebe düve projesi ve hayvan tespitleri,
- Su ürünleri denetleme ve kontrolörlüğü,
- Kırsal kalkınma projeleri,
- Organik tarım.

3.6 Sözleşmeli Mühendis/Veterinerin Teknik Bilgi Düzeyi

Sözleşmeli mühendis/veterinere, “kendileri için herhangi bir eğitim çalışması düzenlenip düzenlenmediği, eğitim çalışması konuları, eğitim çalışması sonunda olumlu değişiklik olup olmadığı, ilgilerini çeken eğitim çalışması konuları ve eğitime ihtiyacı olduğunu düşündükleri konular” da sorulmuştur.

Personelin % 93.9'u kendileri için eğitim çalışması düzenlendiğini, % 6.1'i ise düzenlenmediğini ifade etmiştir.

Personelin almış olduğu eğitim konularına ilişkin alınan cevapların dağılımı çizelge 3.17'de verilmiştir. Çizelge 3.17'de görüldüğü gibi, alınan cevapların % 23'ü bitkisel üretim, % 15.8'i zirai mücadele,% 22.4'ü ise diğer(çayır mera ve yem bitkileri, intibak eğitimi, tarımsal danışmanlık, proje hazırlama, bağcılık, kene mücadelesi, tarımsal yayım, tarım sigortaları, tarımsal mekanizasyon, gıda kontrolörlüğü, bilgisayar, organik tarım vb) olmuştur.

Çizelge 3.17 Sözleşmeli Personelin Almış Olduğu Eğitimlere Yönelik Konular

Eğitim aldıklarını belirttikleri konular	%
Bitkisel üretim	23.0
Zirai mücadele	15.8
Hayvansal üretim	9.7
Toprak ve su kaynakları	8.0
Tarımsal desteklemeler	6.5
Hayvan hastalık ve zararlıları	5.6
Tarımsal organizasyonlar	5.3
Örtü altı yetiştiriciliği	3.6
Diğer	22.4
Toplam	100.0

Çizelge 3.18 Sözleşmeli Personelin İlgisini Çeken Ve Meslek Yaşantılarında İşlerine Yarayacağını Düşündükleri Eğitim Konuları

Personelin ilgisini çeken konular	%
Bitkisel üretim	22.6
Zirai mücadele	20.6
Toprak ve su kaynakları	14.1
Hayvansal üretim	9.3
Tarımsal desteklemeler	5.5
Hayvan hastalık ve zararlıları	5.5
Örtü altı yetiştiriciliği	5.2
Tarımsal organizasyonlar	4.8
Diğer	12.4
Toplam	100.0

Eğitim aldığını belirten personele, “*eğitim sonunda mesleki bilgi birikimlerinde ve mesleki görüşlerinde olumlu değişiklik olup olmadığı*” da sorulmuş, % 93.5’i evet, % 6.5’i hayır cevabını vermiştir. Personele, “*en çok ilgilerini çeken ve meslek yaşantılarında işlerine yarayacağını düşündükleri konular*” da sorulmuş olup alınan cevapların dağılımı çizelge 3.18’de verilmiştir.

Çizelge 3.18’de görüldüğü gibi, personelin vermiş olduğu cevapların, % 22.6’sı bitkisel üretim, % 20.6’sı zirai mücadele, % 14.1’i toprak ve su kaynaklarıdır.

Personele ayrıca, “*eğitime ihtiyacı olduklarını düşündükleri konular*” da sorulmuş olup, alınan cevapların dağılımı çizelge 3.19’da verilmiştir.

Çizelge 3.19 Personelin Eğitime İhtiyacı Olduğunu Düşündükleri Konular

Personelin eğitim ihtiyacı olduğunu düşündükleri konular	%
Toprak ve su kaynakları	20.1
Bitkisel üretim	18.1
Zirai mücadele	14.4
Hayvansal üretim	9.8
Tarımsal yayım	8.3
Örtü altı yetiştiriciliği	5.7
Hayvan hastalık ve zararlıları	5.6
Tarımsal desteklemeler	5.0
Tarımsal organizasyonlar	3.8
Diğer	9.1
Toplam	100.0

Çizelge 3.19’da görüldüğü gibi, alınan cevapların % 20.1’i toprak ve su kaynakları, % 18.1’i bitkisel üretim, % 14.4’ü zirai mücadele olmuştur.

3.7 Sözleşmeli Mühendis/Veterinerin Proje Hakkındaki İleriye Dönük Görüşleri

Sözleşmeli mühendis/veterinerin “*hizmet bölgeleriyle ilgili görüşleri*” de alınmıştır. % 40.3’ü hizmet bölgelerinin bir köy/belde ile sınırlı olması, % 19.7’si görev yerinin sadece beldeler olması, % 24.7’si hizmet alanlarının birden fazla köy/beldeyi içine alması gerektiğini belirtirken, % 13.4’ü diğer (Tarım İl/İlçe Müdürlüklerinde kadrolu çalışma, köyün veya beldenin çiftçi sayısı ve tarımsal alanına göre değişebilir, vb.) cevabını vermiştir.

Personele, “*sorumlu olmaları gereken köy ve belde sayısı*” da sorulmuş ve verdikleri cevapların ortalaması alınmıştır. Akdeniz Bölgesinde 2.6, Karadeniz Bölgesinde 3.1, İç Anadolu Bölgesinde 2.3, Doğu Anadolu Bölgesinde 2.7, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 3.2, Ege Bölgesinde 3.2, Marmara bölgesinde 3, Türkiye genelinde ise 2.9 köy/beldede görev yapmalarının uygun olacağını ifade etmişlerdir.

Personele, “*sözleşmeleri sona erdiğinde yenilenmesini isteyip istemedikleri*” sorulmuştur. % 77.4’ü devam etmesini istediğini, % 2.9’u istemediğini belirtirken, % 19.7’si zamanki şartlara göre cevabını vermiştir.

Sözleşmenin yenilenmesini istemediğini ifade eden ve o zamanki şartlara göre cevabını veren personele “*bu düşüncelerinin nedenleri*” da sorulmuştur. Alınan cevapların gruplandırılması

sonucunda % 23.4'ü köyde ikamet etme zorunluluğunun olması, % 42'si görev yerinin çakılı kadro olması ve evlilik/eş durumunun dikkate alınmaması, % 16.9'u köy/beldedeki olumsuz şartlar, % 7.3'ü ücretin düşük olması, % 5.6'sı yeni bir iş bulacağını ve % 4'ü idare ile yaşanan sorunları ifade etmişlerdir.

Sözleşmeli mühendis/veterinerlerin "*projede görev alma sebebi*" de araştırılmıştır. Personelin % 73.6'sı projede görev alma sebebinin kendi mesleklerini icra etmek, % 22.9'u ise işsizlik olduğunu belirtmiştir.

Sözleşmeli mühendis/veterinerlerin, "*proje sonunda görev yaptıkları köy/beldede özel danışman olarak devam etmeyi isteyip istemedikleri ve nedenleri*" ile ilgili görüşleri alınmış, % 23.6'sı evet, % 76.4'ü hayır cevabını vermiştir.

"*Proje sonunda özel danışman olarak çalışmaya olumlu bakan personelin belirtmiş olduğu nedenler*" aşağıda verilmiştir.

- İşsizlik,
- Tarım potansiyelinin yüksek olması,
- Çiftçilerle karşılıklı güven ve iyi ilişkiler,
- Görev yerinin uygunluğu,
- Mesleğin icra edilebilmesi,
- Çalışma şartlarının iyi olması.

"*Proje sonunda özel danışman olarak çalışmaya olumlu bakmayan personelin belirtmiş olduğu nedenler*" aşağıda verilmiştir.

- Çiftçilerin yeterli gelir ve bilgi düzeylerinin olmaması,
- Köylülerin ilgisizliği,
- Ücretin düşük olması,
- Köy şartlarının olumsuzluğu,
- Köyde kalma zorunluluğu,
- Bakanlıkta kadrolu personel olarak çalışma isteği,
- Evlilik nedeni,
- Danışmanlık sisteminin henüz oturmaması,
- Eğitim ve kariyerin gelişebileceği başka bir işte çalışma isteği,
- Memleketten uzaklık,
- İmkanların kısıtlı olması (bilgisayar, yer sorunu, internet,vb.),
- Ürün deseninin sınırlı olması,
- İşletmelerin küçük olması,
- Özel danışmanlık sisteminin ihtiyaç duyduğu ortamın tarımda henüz hazır olmaması,
- Finansal olarak destekleyecek herhangi bir kurumun olmaması.

Sözleşmeli personele, "*projenin daha başarılı olabilmesi için ne gibi önerilerde bulunabilecekleri*" de sorulmuştur. Alınan cevapların % 27.7'si zorunlu durumlarda (eş durumu, eğitim, sağlık) tayin ve yer değiştirme imkanı, % 23.8'i köyde ikamet etme zorunluluğunun kaldırılması, % 17'si köy/belde sayısının sınırlandırılması, % 16.4'ü ise göreve başlamadan önce uzun süreli uygulamalı eğitimlerin düzenlenmesi olmuştur.

Cevapların % 14.9'u ise diğer seçeneğinden oluşmuştur. Personel burada, belirtilen seçenekler dışındaki görüşlerini belirtmiş olup, bu görüşler maddeler halinde aşağıda verilmiştir.

- Sözleşmeli personele lojman verilmeli, rahat çalışabileceği teknik donanım sağlanmalı ve araç temin edilmeli
- Sözleşmeli personele kadro verilmeli,
- Sözleşmeli personelin yetki ve sorumlulukları artırılmalı,
- İlçe müdürlüğünde çalışıp yine bağlı buldukları köyden sorumlu olmaları,
- Diğer ziraat mühendislerden teknik ve idari konularda ayırım olmamalı,
- Teorik eğitim yerine uygulamalı eğitim yapılmalı,

- Danışmanlar gibi çiftçiler de görev ve sorumlulukları konusunda bilgilendirilmeli,
- İllerde TARGEL birimi oluşturulmalı,
- Hem ziraat mühendisi hem de veteriner birlikte çalışmalı,
- Sözleşmeli olmak baskı aracı olarak kullanılmamalı,
- Eğitim ve yayım malzemeleri daha fazla olmalı,
- Geçici görev yollukları zamanında ödenmeli,
- Tek bir amir tarafından görev verilmeli,
- Ücret artışı sağlanmalı,
- Döner sermaye dağıtımındaki adaletsizlik önlenmeli,
- Prim usulü ücretlendirme olmalı,
- Denemeler için ödenek sağlanmalı,
- Bir sözleşmeli mühendis bir köyde 3-4 yıldan fazla kalmamalı, il içinde yer değişikliğine gidilmeli,
- Performans değerlendirilmesi kaldırılmalı,
- Proje bağımsız bir kurum tarafından idare edilmeli,
- Kurs, gezi vb. uygulamalar artırılmalı.

3.8 Sözleşmeli Mühendis/Veterinerlerin Bazı Konulardaki Değerlendirmeleri

Personele "barınma koşullarını, almış oldukları ücreti, çiftçilerin tarımsal bilgi düzeyini, çiftçilerle iletişim düzeylerini, çiftçilerin tarım danışmanlığına olan ilgisini, proje başlangıcındaki mesleki bilgi düzeylerini, şimdiki mesleki bilgi düzeylerini, bilgisayar kullanma düzeylerini ve projenin başarı düzeyini" 5 puan üzerinden değerlendirmeleri istenmiş, verdikleri puanların ortalamaları alınmıştır. Puanların Türkiye geneli ortalaması şu şekildedir:

Barınma koşulları	: 2.7
Aldıkları ücret	: 3.1
Çiftçilerin tarımsal bilgi düzeyi	: 2.8
Çiftçilerle iletişim düzeyleri	: 4.2
Çiftçilerin tarım danışmanlığına ilgisi	: 3.6
Proje başlangıcındaki mesleki bilgi düzeyleri	: 3.4
Şimdiki mesleki bilgi düzeyleri	: 4.4
Bilgisayar kullanma düzeyleri	: 4.0
Projenin başarı düzeyi	: 3.4

3.9 Farklı Bölgelerdeki TARGEL Personeli Görüşleri İle İlgili Khi Kare Analiz Sonuçları

TARGEL personelinin görüşlerinin bölgelere bağlı olarak değişip değişmediğinin belirlenmesi amacıyla khi-kare veya G analizi yapılmış olup, analiz sonuçları çizelge 3.20'de verilmiştir.

Çizelge 3.20 incelendiğinde, personelin cinsiyetinin, yaşının, mesleğinin, meslekleri dışında ilave görevleri olup olmama durumunun, büro olarak kullandıkları yerin, telefon imkanları olup olmama durumunun, internet imkanı olup olmama durumunun, ek ödeme alma durumunun, konut sorunu yaşama durumunun, görev alanları dışındaki çiftçilerden talep gelme durumunun, görev alanlarındaki çiftçilerle iletişim sorunu olup olmadığının, diğer TARGEL personeliyle iletişimlerinin olup olmama durumunun, çiftçilerle olan ilişkilerinin, şu anda kamu görevlileri olan ilişkilerinin, göreve başladıkları zaman muhtar/belediye başkanı ile ilişkilerinin, şu anda muhtar/belediye başkanı olan ilişkilerinin, Tarım İl/ilçe Müdürlüğü yetkililerinin köye geliş sıklığının, Tarım İl Müdürlüğünde TARGEL biriminin olup olmama durumunun, yerel idarecilerin köyü ziyaret edip etmeme durumunun, il/ilçeye gidiş sıklığının, il/ilçeye gidiş amacının, kadrolu teknik personelin kendilerine yaklaşımının, mezun oldukları bölümle çiftçi taleplerinin uyuşma durumunun, eğitim çalışması sonunda mesleki bilgi birikimlerinde olumlu yönde değişiklik olup olmadığının, projede görev alma sebeplerinin ve proje sonunda özel danışman olarak devam etmeyi isteyip istemediklerinin bölgelerden bağımsız olmadığı, yani bölgelere göre değiştiği belirlenmiştir.

3.10 Farklı Bölgelerdeki TARGEL Personeli Görüşleri İle İlgili Uyum Analizi Sonuçları

TARGEL personeli görüşlerinden bazılarının hangi bölgelerde yoğunlaştığını belirlemek amacıyla uyum analizi yapılmış ve şu sonuçlar elde edilmiştir.

Farklı bölgelerde, son bir yıl içinde Tarım İl/İlçe Müdürlüğü yetkililerinin köye geliş sıklığı bakımından yapılan uyum analizi sonucu; "birkaç kez geldi" cevabının Doğu Anadolu ve Güneydoğu bölgelerinde, "5-10 kez geldi" cevabının İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde, "10'dan fazla geldi" cevabının Ege, Marmara ve Akdeniz bölgelerinde yoğun olduğu gözlenmiştir.

Sözleşmeli mühendis/veterinerin il ya da ilçeye gidiş sıklığı bakımından yapılan uyum analizi sonucu, "ayda bir kez" cevabının İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde, "haftada bir" cevabının Ege bölgesinde, "haftada 2-3 kez" cevabının Güneydoğu Anadolu bölgesinde yoğun olduğu gözlenmiştir.

Sözleşmeli mühendis/veterinerin projede görev alma sebepleri açısından yapılan uyum analizi sonucu, "işsizlik" cevabının Karadeniz bölgesinde, "kendi mesleğimi icra etmek" cevabının Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerinde yoğun olduğu gözlenmiştir.

Çizelge 3.20 Farklı Bölgelerde TARGEL Personeli Görüşleri İle İlgili Khi Kare Analiz Sonuçları

Farklı bölgelerdeki TARGEL personeli özellikleri	Serbestlik derecesi	χ^2 veya G	Olasılık değeri
TARGEL personelinin cinsiyeti	6	17.610 (χ^2)	0.007
TARGEL personelinin yaşı	12	18.654 (G)	0.097
TARGEL personelinin medeni durumu	6	7.575 (χ^2)	0.272
TARGEL personelinin mesleği	18	26.078 (G)	0.098
Daha önce köy/beldede danışman olma durumu	6	7.589 (χ^2)	0.270
Meslekleri dışında ilave görevleri olup olmadığı	6	17.580 (χ^2)	0.007
TARGEL personelinin büro olarak kullandığı yer	42	187.061(G)	0.000
TARGEL personelinin telefon imkanı olup olmadığı	6	45.121 (χ^2)	0.000
TARGEL personelinin internet imkanı olup olmadığı	6	43.000 (χ^2)	0.000
TARGEL personelinin ek ödeme alıp almadığı	6	73.868 (χ^2)	0.000
Konut sorunu yaşayıp yaşamadığı	6	61.778 (G)	0.000
Görev alanlarındaki çiftçilerden talep gelme durumu	6	8.132 (χ^2)	0.229
Görev alanları dışındaki çiftçiler. talep gelme durumu	6	16.635 (χ^2)	0.011
Görev alanlarındaki çiftçilerle iletişim sorunu olup olmadığı	6	12.195 (χ^2)	0.058
Diğer TARGEL personeli ile iletişim olup olmadığı	18	89.398 (G)	0.000
TARGEL personelinin çiftçilerle ilişkileri	18	68.134 (G)	0.000
Göreve başladıkları zaman kamu görev. ile ilişkileri	18	21.683 (χ^2)	0.246
Şu anda kamu görevlileri ile ilişkileri	18	73.154 (G)	0.000
Göreve başladıkları zaman muhtar ile ilişkileri	18	29.451 (χ^2)	0.043
Şu anda muhtar ile ilişkileri	18	61.611 (G)	0.000
Tarım İl/İlçe Müd. yetkililerinin köye geliş sıklığı	18	78.711 (G)	0.000
İl Tarım Müdür. TARGEL biriminin olup olmadığı	12	65.214 (G)	0.000
TEDGEM ile iletişim kurma durumu	6	4.798 (χ^2)	0.570
Yerel idarecilerin köyü ziyaret edip etmediği	6	15.451 (χ^2)	0.017
TARGEL personelinin il/ilçeye gidiş sıklığı	24	60.603 (χ^2)	0.000
TARGEL personelinin il/ilçeye gidiş amacı	12	82.021 (G)	0.000
Üst amirlerin TARGEL personeline yaklaşımı	18	18.637 (χ^2)	0.414
Kadrolu teknik personelin TARGEL personeline yaklaşımı	18	32.034 (χ^2)	0.022
Mezun olduğu bölümle çiftçi taleplerinin uyuma durumu	6	40.221 (χ^2)	0.000
TARGEL personelinin ün/araş.ens. ile iletişimi	6	6.876 (χ^2)	0.332
TARGEL personelinin köy/belde seçimi hakkındaki düşünceleri	6	10.062 (χ^2)	0.122

Farklı bölgelerdeki TARGEL personeli özellikleri	Serbestlik derecesi	χ^2 veya G	Olasılık değeri
Eğitim çalışması düzenlenip düzenlenmediği	6	9.724 (χ^2)	0.137
Eğitim çalışması sonunda mesleki bilgi birikimlerinde olumlu değişiklik olup olmadığı	6	18.946 (G)	0.004
Sözleşmelerinin yenilenmesini isteyip istemedikleri	12	8.155 (G)	0.773
TARGEL personelinin projede görev alma sebebi	12	34.858 (G)	0.000
TARGEL personelinin proje sonunda özel danışman olarak devam etmeyi isteyip istemedikleri	6	32.770 (χ^2)	0.000

4. ÖNERİLER

Köy/beldelerde görevlendirilen TARGEL personelinin çoğunluğunun çalışma bürosuna, lojman, telefon, internet bağlantısı, bilgisayar ve diğer teknolojik araç-gereçlere sahip olmadığı belirlenmiştir. Eğitim ve yayım faaliyetlerinde kullanılacak malzeme ve tarımsal girdi eksikliği nedeni ile bu faaliyetlerin yeterince etkin yapılamadığı anlaşılmaktadır. Projenin sağlıklı yürütülmesi açısından söz konusu ihtiyaçların tamamlanmasına yönelik çalışmaların ivedilikle ve etkin şekilde yapılmasının yarar sağlayacağı görülmektedir.

Ulaşım aracının olmaması nedeni ile sorumlu olduğu köylerin tamamına yeterince hizmet verememektedirler. Bununla ilgili farklı alternatiflerin değerlendirilerek ulaşım sorununun giderilmesi veya görevli oldukları köy sayısının mümkün olduğunca azaltılması düşünülmelidir.

TARGEL personelinin meslek dalı itibarı ile bazı konularda (tedavi-ilaç, fide, fidan, tohum vb temini) yetki sınırlaması olması nedeni ile çiftçinin personelden yararlanma düzeyi de düşük kalmaktadır. Tarım Müdürlükleri koordinasyonunda tarımsal girdi temini ve dağıtım konularında yetkilendirilmeleri önem taşımaktadır. Çiftçi eğitim ve yayım amaçlı proje ve demonstrasyonlarda gerekli kaynağın temin edilmesi projenin etkinliği açısından yarar sağlayacaktır.

TARGEL personelinin ilçe tarım müdürlüklerinin bazı çalışmalarında istihdam edilmeleri (ÇKS, kuraklık, aşılama vb.) nedeni ile personelin kendisinin yürütmesi gereken eğitim-yayım faaliyetlerinde bazı aksaklıklar olmaktadır. Özellikle ilçe müdürlüklerinin yapısal eksiklikleri de göz önüne alınarak ortaya çıkan bu olumsuz durumun giderilmesi gereği bulunmaktadır.

Bazı illerde yöneticilerle personel arasında bazen sorunlar yaşanabildiği, sözleşmelilik durumunun zaman zaman tehdit unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu tarz yaklaşımlar TARGEL personelinde motivasyon eksikliği yaratmakta ve iş etkinliğinde azalma oluşturabilmektedir.

TARGEL personelinin eğitim ihtiyacı, çalıştığı bölgenin tarımsal yapısına ve çiftçi taleplerine göre tanımlanarak karşılanmalıdır. Göreve başlamadan önce atandığı bölgenin tarımsal özelliklerine göre temel eğitime tabi tutulmalarının yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Kendilerine maaşları dışında yapılması gereken ek ödeme, geçici görev yolluğu vb mali ödemeler konusunda iller arasındaki farklılıkların giderilerek mağduriyetin ortadan kaldırılması gerekli görülmektedir.

Çakılı kadro uygulamasının eş durumu, sağlık nedenleri gibi gerekçeler de dahi dikkate alınmıyor olması önemli sorun olarak görülmektedir. Bu uygulamanın mağduriyetleri giderecek şekilde yeniden düzenlenmesi acilen gündeme alınması gereken bir konu olarak görülmektedir..

Köyde ikamet etme zorunluluğunun uygulamada sorun yarattığı ve projenin verimliliğine katkısının olmadığı görülmektedir. Bu gerekçe ile köyde ikamet zorunluluğunun mesai saatleri ile sınırlı tutulmasının yeterli olacağı anlaşılmakta ve değerlendirilmesi gerektiğine inanılmaktadır.

Bakanlığın çiftçilere yönelik hizmet alanlarının tümünde TARGEL personelinin çiftçileri il/ilçe müdürlükleri ile koordineli olarak bilgilendirmesinin sağlanması proje etkinliği açısından önemli görülmektedir.

Çiftçilerin TARGEL personeli ile işbirliğinin geliştirilmesi yönünde gerekli önlemlerin alınmasının proje etkinliğini artıracakı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

ALTUN, A., E. TÜMSAVAŞ, 2007. Ankara Atıksu Arıtma Tesisinden Elde Edilen Biyokatinın (Arıtma Çamuru) Tarımda Kullanımının Sosyo Ekonomik ve Çevre Duyarlılığı Açısından İncelenmesi, Proje Sonuç Raporu, Yayın No: TAGEM-BB-TOPRAKSU-2007/40, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Toprak Gübre ve Su Kaynakları Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Ankara.

DÜZGÜNEŞ, O.İ, T. KESİCİ, F. GÜRBÜZ, 1993. İstatistik Metotlar, II. Baskı, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 369, Ankara.

GÖKÇE, O.,2004. 1000 Köye 1000 Tarımcı Projesi Üzerine Bir İnceleme. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 16-18 Eylül, Tokat.

KARA, A., 2006. Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi (KÖY-MER) İzleme ve Değerlendirme Çalışması Sonuç Raporu. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Doğu Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Erzurum.

NORTON, G., 1995. Agricultural research evaluation, principles, processes and products in agricultural research assessment: A symposium summary, Council on Food, Agricultural and Resource Economics (C-FARE), Washington D.C., USA.

ÖZDAMAR, K., 2002. Paket Programları İle İstatistiksel Veri Analizi (çok değişkenli analizler). 4. Baskı. Kaan Kitapevi.

SOKAL, R.R., F.J.ROHLF, 1995. Biometry. The principles and practice of statistics in biological research. Third edition. W.H. Freeman Company, New York.

TALUĞ, C., D. ÖZER, A. AKIN, I. LUCIUS, 2004. Sürdürülebilir Tarımsal Kalkınma İçin Sürdürülebilir Yayım, Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 16-18 Eylül, Tokat.